

בס"ד, ד' אדר התשפ"ו

מנחות מ"א – ציצית חובת חפצא, טלית למת, תיקון ציצית, ומידות הציצית

שאלות:

1. שלום לא לובש ציצית, יענישו אותו בשמיים?

טלית כפולה וחובת הטלית מול חובת האדם

- טלית כפולה: הברייתא אומרת שטלית כפולה (בגד ארוך במיוחד שקיפל אותו לשניים) – חייבת בציצית במקום הכפל. ורבי שמעון פוטר, כי לדעתו מקום הכפל לא נחשב כ"כנף" הבגד. אבל כולם מסכימים שאם הוא כפל את הטלית וגם תפר אותה, שהיא לא יכולה להיפתח חזרה לאורך המלא – היא חייבת בציצית. הגמרא אומרת שהחידוש הוא, שאפילו אם הוא רק חיבר אותה בסיכות (או לולאות לפי רבינו גרשום והערך) ולא בתפירה גמורה – זה נחשב כתפור וחייב בציצית.
- הגמרא מספרת: שרבה בר הונא הגיע לביתו של רבא בר רב נחמן וראה אותו לבוש בטלית כפולה שהציציות שלה היו על הכפל. תוך כדי הלבישה הטלית נפתחה, והציציות הגיעו לאזור הראש שלו (כלומר לאמצע הבגד).
- רבה בר הונא אמר לו: ש"זה לא היכנף" שכתבה התורה! זה אמצע הבגד! רבא בר רב נחמן הוריד את הטלית ולבש גלימה אחרת.
- רבה בר הונא אמר לו שזה לא יעזור כי ציצית היא לא חובת גברא אלא חובת הטלית, כל בגד ששייך לך וחייב בציצית – אתה חייב להטיל בו ציצית.
- והגמרא אומרת שרבה בר הונא בעצם חולק על המלאך מהסיפור הבא, שסובר שהציצית היא חובת גברא ולא חובה על הבגד. המלאך מצא את רב קטינא כשהוא לבוש בסדין (שהוא כסות לילה) בקיץ שפטור מהציצית, ועם סרבול בחורף שאין לו ארבע כנפות ולכן גם הוא פטור.
- המלאך שאל אותו: "קטינא, קטינא! מה יהיה על מצוות ציצית?". רב קטינא שאל: "האם אתם מענישים על ביטול מצוות עשה?". המלאך ענה: שבזמן שיש כעס ומידת הדין מתוחה – מענישים גם על זה.
- מהתוכחה של המלאך לומדים שלכאורה ציצית היא חובת גברא. אבל עדיין קשה: הרי רב קטינא לבש בגדים שבכלל לא חייבים בציצית, אז מה רוצים ממנו? על זה הגמרא עונה שהמלאך הוכיח אותו על זה שהוא מחפש "טצדקי" (תחבולות) כדי להיפטר מהמצווה ולא ללבוש בגד שחייב בציצית.

2. חננאל ביקש בצוואה שיקברו אותו עם הטלית שלו, זה אפשרי?

כלי קופסה ותכריכי המת

- בגדים בארון: רב טובי בר קיסנא אמר בשם שמואל: "כלי קופסה" (בגדים שמונחים מקופלים בארון או בקופסה) – חייבים בציצית. הסיבה היא שציצית היא חובת הבגד, (שנאמר "אשר תכסה בה"), והבגד חייב בציצית גם אם לא לובשים אותו עכשיו.

להארות: dafspoiler@gmail.com

○ תכריכי המת: **שמואל** מודה שבגד שזקן הכין לעצמו במיוחד לתכריכים – פטור מציצית. כי התורה אמרה "אֲשֶׁר תִּכְסֶה בָּהּ" – והבגד הזה לא מיועד לכיסוי וללבישה בחיים אלא רק למת בקבורתו.

והמנהג בזמן הקבורה הוא: שלמרות הפטור, באמת שמים למת ציצית בבגדו. הסיבה היא משום "לעג לרש חרף עשהו" – כדי שלא יראה כאילו אנחנו לועגים למת (שהוא "רש" מהמצוות) בכך שאנחנו פוטרים אותו מהן בזמן שאנחנו לידו ומחויבים בהן.

3. שלומי רוצה להעביר את הציציות מהטלית הישנה לטלית חדשה, זה מותר?

תיקון קרע, טלית שכולה תכלת והעברת ציציות מבגד לבגד

○ תפירת קרע בטלית: רחבה אמר בשם רבי יהודה: שאם נקרעה הכנף של הטלית:

- מחוץ לשלוש אצבעות מהקצה – מותר לתפור את הקרע.
- בתוך שלוש אצבעות מהקצה – לא יתפור. הסיבה היא, החשש שמא יישארו חוטי תפירה ארוכים בתוך השלוש אצבעות (שהן המקום שכשר להניח שם ציצית, ומחוץ לזה לא), והוא ישתמש בהם כחלק מהציצית, ואז זה יהיה פסול של "תַעֲשֶׂה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי".
- מחלוקת בברייתא: בקרע שבתוך שלוש אצבעות, **רבי מאיר** אומר לא יתפור, ו**וחכמים** אומרים שמותר לתפור. וכולם מסכימים שלא יביא חתיכת בגד (אפילו בגודל אמה על אמה) שיש בה כבר ציציות ויתפור אותה לטלית שלו, כי הציצית צריכה להיעשות על כנף הבגד עצמו. אבל מותר לקחת חוטי ציצית כשרה (שהותרו מבגד אחר) ולתלות אותם בבגד החדש. עם זאת, אי אפשר לדייק מכאן שמותר סתם להעביר ציצית מבגד לבגד, כי יכול להיות שכאן זה מותר רק כי הבגד הראשון התבלה.

○ טלית שכולה תכלת: בטלית שצבועה כולה בתכלת, הברייתא אומרת שכל סוגי הצבעים בחוטים פוטרים אותה (בתור חוטי הלבן), חוץ מצבע הקלא אילן (צבע מזויף שדומה לתכלת).

- הגמרא מקשה מברייתא אחרת שאומרת שאם בדיעבד הביא קלא אילן – זה כשר. **רב נחמן בר יצחק מתרץ**: שזה כשר כשיש בטלית רק ארבעה חוטים (שניים של תכלת ושניים של קלא אילן). אבל זה פסול אם הביא שמונה חוטים (ארבעה של תכלת וארבעה של קלא אילן). כי אז חוששים שמא מתישהו הוא ייקח ארבעה חוטים מפה לטלית אחרת, ואחת מהטליתות תישאר רק עם קלא אילן (שאינו תכלת אמיתית) שלא במקום מצווה, וזה יהיה כלאיים האסור מהתורה.
- הגמרא מנסה לדייק גם כאן שאם החשש הוא שהוא ייקח חוטים מהציצית הזו למקום אחר, סימן שבאופן עקרוני מתירין להעביר ציצית מטלית אחת לטלית אחרת. אבל הגמרא אומרת שגם כאן אין בהכרח הוכחה, כי אולי החשש כאן שהוא יעשה את זה למרות שזה אסור.

○ הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים, **רב ושמואל**, האם מותר להעביר ציצית מבגד לבגד, ומוסיפה עוד שתי מחלוקות ביניהם: **רב אמר**: שאין מתירין מבגד לבגד. ו**שמואל** אמר: שמתירין.

- **רב אמר**: שלא מדליקין נר חנוכה מנר לנר. **ושמואל** אמר: מדליקין.
 - **רב אמר**: שאין הלכה כ**רבי שמעון** בשבת בדבר שאינו מתכוון (שאסור לגרור מיטה שעושה חריץ). **ושמואל** אמר: הלכה כ**רבי שמעון** (שמותר, בדבר שאינו מתכוון).
 - **אביי אמר שרבה** היה נוהג תמיד כ**רב**, חוץ משלושת הדברים האלו שבהם עשה **כשמואל**.
 - **שמירה על הציציות בכביסה**: הגמרא מביאה שלוש עצות איך לשמור על הציציות כשהבגד נמסר לכביסה:
 - **רב יהודה** היה מוסר את הטלית לכובס כמו שהיא, ולא חשש שמא יתנתק חוט אחד בכביסה וישימו לו במקומו תכלת מזויפת (קלא אילן).
 - **רב חנינא** היה מקפל את הציציות כמין פקעת ("סיסא") כדי שלא יתנתקו.
 - **ורבינא** היה תופר את שולי הבגד סביב הציציות כדי להחביא אותן בפנים.
4. חוטי הציצית של אהרון מגיעים כמעט עד לקרסול, הציצית פסולה?

מידות הציצית

- **מניין החוטים**: הברייתא שואלת כמה חוטים שמים בציצית? **בית שמאי** אומרים: ארבעה חוטים (שנהפכים לשמונה אחרי הכפל בחור הבגד). **בית הלל** אומרים: שלושה שנהפכים לשישה.
- **אורך הציצית**: מה צריך להיות האורך של הציצית התלויה (הענף, שנקראת כאן "משולשת")? בית שמאי אומרים: ארבע אצבעות. בית הלל אומרים: שלוש אצבעות. הברייתא מסבירה שהאצבע שעליה מדברים **בית הלל** היא אצבע שהיא אחת מתוך ארבע אצבעות שנכנסות בטפח של כל אדם.
- **רב פפא** נותן כללים איך למדוד טפח מהתורה לפי אצבעות שונות: 4 אגודלים או 6 זרתות, או 5 כפול האצבע או האמה (לפי השיטה המקובצת ברש"י).
- **רב הונא פסק**: ארבעה חוטים בתוך ארבע אצבעות משפת הבגד, ואורך גדיל – ארבע אצבעות.
- **רב יהודה אמר**: שלושה חוטים בתוך שלוש אצבעות מהשפה, ואורך – שלוש אצבעות.
- **רב פפא פסק**: ארבעה חוטים, בתוך שלוש אצבעות ואורך גדיל ארבע אצבעות.
- הגמרא **מקשה**: האם באמת יש לציצית שיעור מוגדר? הרי הברייתא מספרת שזקני **בית שמאי** וזקני **בית הלל** עלו לעליית **יוחנן בן בתירא** וקבעו ש"לציצית אין שיעור" (וכל מה שיוצא מהכנף נחשב ציצית).
- הגמרא **מתרצת** שאין לה שיעור למעלה (כלומר היא יכולה להיות ארוכה ככל שירצה), אבל יש לה שיעור מינימלי למטה (השיעורים שהוזכרו קודם). כמו בלולב – שגם עליו נאמר שם שאין לו שיעור, למרות שברור שיש לו שיעור מינימלי (שלושה טפחים) ורק לגבי האורך המקסימלי אין הגבלה.